

RUIMTE VOOR ELKAAR

Input voor de omgevingsvisie van Gemeente Gemert-Bakel

Aangeboden door leden ZLTO afdeling Gemert-Bakel

September 2022

1. Inhoud

Inleiding	3
1. De agrarische sector in Gemert-Bakel en de agrarisch ondernemer in het algemeen	6
De sector	6
De ondernemer	6
2. Veehouderij.....	9
3. Multifunctionele landbouw.....	13
4. Vollegrondstuinbouw, glastuinbouw, grondgebruik en teeltondersteunende voorzieningen.....	14
TOV	14
Archeologie.....	15
5. Arbeid en goed werkgeverschap.....	16
Arbeidsvoorziening agrarische sector Gemert-Bakel.....	16
6. Water, bodem en landschap	18
Water.....	18
Bodem	18
Klimaat.....	19
Energietransitie	19
Leefbaarheid.....	19
Vrijkomende Agrarische Bedrijfsbebouwing.....	20
Samenvatting o.b.v. procesvisualisatie omgevingsvisie Gemert-Bakel	21

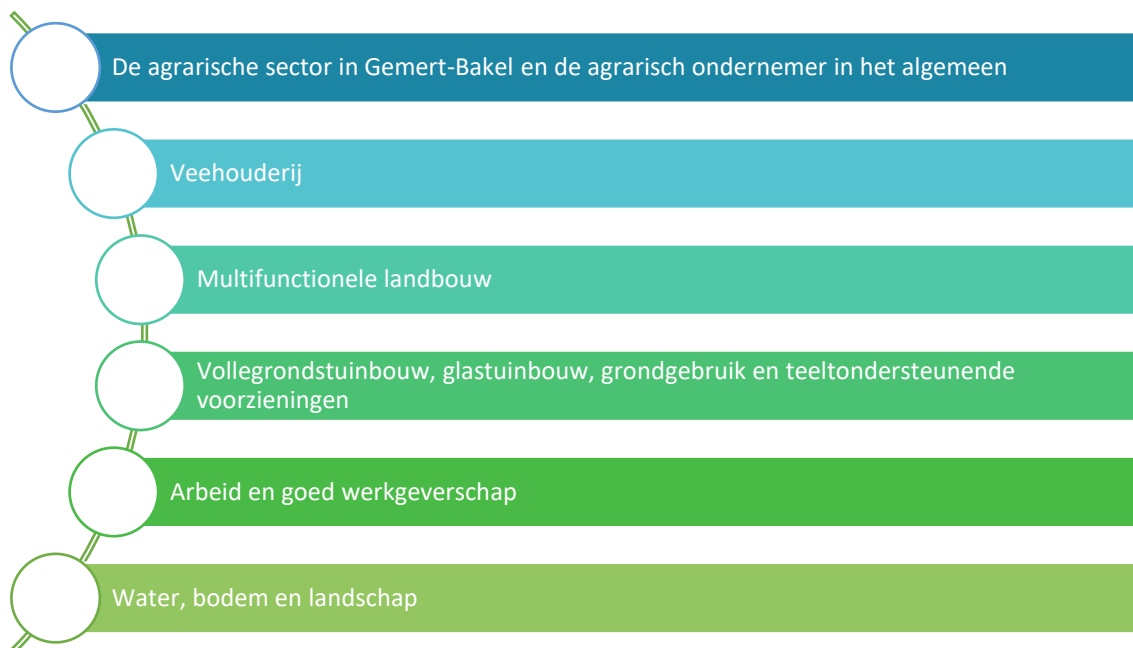
Inleiding

Beste lezer, voor u ligt de landbouwvisie van de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (hierna: ZLTO) afdeling Gemert-Bakel. De gemeente komt binnenkort met een concept omgevingsvisie. We hopen dat onze visie een waardevolle bijdrage is voor de inhoud hiervan en voor de discussie over de omgevingsvisie in de gemeenteraad.

De agrarische sector vormt één van de belangrijkste economische pijlers in onze gemeente. Economie is de basis van een goede samenleving. Als deze op orde is, bloeien de bedrijven en is er voldoende werkgelegenheid. Dat verbetert ook het leefklimaat. Geld voor wonen, zorg en welzijn. Voor verenigingen, voor sport maar ook natuur. Veel zaken die we koesteren in onze gemeente.

De agrarische sector vormt één van dé economische pijlers in onze gemeente.

Ook levert de agrarisch sector een belangrijke bijdrage aan het beheer van het buitengebied. Bij de agrarische sector horen natuurlijk niet alleen de boeren(bedrijven) zelf, daaromheen is een heel web van aspecten die onlosmakelijk verbonden zijn met onze sector. Denk hierbij aan: landschap, water en bodem, gezondheid en zorg, waardering en trots, educatie, recreatie, mobiliteit en infrastructuur, leefbaarheid zowel in het buitengebied als in de kernen, arbeid en goed werkgeverschap, klimaat en energie. We gaan verderop in dit document in op de volgende zes thema's:

Aanpakken middels actief beleid en maatwerk

Zeg je Brabant dan denk je: aanpakken. Brabanders krijgen de dingen voor elkaar en niet alleen op de meest gangbare manier. Zo komt bijvoorbeeld ruim een derde van het totale Nederlandse budget voor research & development uit Brabant.

Ook in Gemert-Bakel zien we deze ondernemersgeest, ze slaan de handen ineen en ze pakken door: een sterk netwerk waar ondernemers, onderwijs en overheid elkaar opzoeken. Voor het agrarische bedrijfsleven liggen daar interessante contacten en kansen in agrifood, gezondheid, (klimaat)technologie en toepassing van wetenschap. Als ZLTO Gemert-Bakel stellen we ons daar graag als betrouwbare partner in op. Wij zijn benieuwd of u zich herkent in onze ambitie, kansen en genoemde uitdagingen. Als we ons gezamenlijk profileren, kunnen we een toekomstbestendige omgevingsvisie maken en zorgen voor een vitaal platteland!

Om het buitengebied van Gemert-Bakel mooi en leefbaar te houden, kan de gemeente haar beleid nog actiever maken door meer in overleg te gaan met de agrarische sector. Als voorbeeld vinden wij de door de gemeente gefaciliteerde mogelijkheden om input te geven voor de omgevingsvisie (ijscokar, enquête en dorpsbijeenkomsten) een goed begin, maar ontoereikend om de essentiële input bij de inwoners en ondernemers op te halen. Uiteraard zijn we ons in dit voorbeeld bewust van de op dat moment geldende beperkende coronamaatregelen.

Vanuit cultuurhistorisch perspectief horen boeren en tuinders bij het buitengebied. De uitdaging voor onze sector en gemeente is: hoe kunnen we ervoor zorgen dat de autonome ontwikkeling van het afnemend aantal bedrijven stopt en voldoende boeren en tuinders overblijven om het mooie buitengebied van Gemert-Bakel te onderhouden. Dat kan in onze ogen alleen als er ruimte en toekomstperspectief is voor de boeren. Een overheid die meedenkt en de ondernemer begeleidt tijdens dit proces, is zeer belangrijk. De gemeente kan helpen door duidelijke afspraken te maken met ondernemers, procedures zo kort mogelijk te houden en te zorgen dat de ondernemer nieuwe kansen kan benutten. Volgens ons geldt voor veel uitdagingen die de transitie van het buitengebied met zich meebrengt: "Boeren en tuinders hebben een oplossing". Deze slogan sluit ons inziens dan ook goed aan bij de visie "We maken de transitie naar een duurzaam en vitaal, natuurinclusief landbouw- en voedselsysteem met inzet van regionale kennis" zoals geformuleerd in het document 'Omgevingsvisie Gemert-Bakel -Deel I Koersdocument Samen slim de toekomst in!' (hierna: het koersdocument), dat is opgesteld door de gemeente Gemert-Bakel.

In het koersdocument lezen wij: "Wij ondersteunen dat de bestaande agrarische ondernemers hun bedrijfsvoering kunnen continueren en blijven hun op dezelfde manier faciliteren als zij van de gemeente gewend zijn". Wij vinden het positief om te lezen dat de gemeente op die manier naar de agrarische sector kijkt, al kan het faciliteren van de agrarische ondernemers nog wel beter. Het proces waarbij ondernemers bij de gemeente komen met een vraag, kan ons inziens bijvoorbeeld beter. Ondernemers zijn meer geholpen met een duidelijk aanspreekpunt met kennis van zaken welke hen ook daadwerkelijk verder kan helpen. Daarnaast dient het aanspreekpunt te kijken naar hoe het wél kan en duidelijkheid te bieden over (kortere) tijdslijnen. Om dit te bereiken is het daarnaast een verbeterpunt dat de gemeente agrarische ondernemers (vaker) aan de voorkant van een proces betreft, op het moment dat er plannen of ontwikkelingen zijn die een agrarisch ondernemer raken. Om voornoemde verbeterpunten te realiseren zou een adviesorgaan kunnen worden samengesteld waarin zowel een afvaardiging van de agrarische sector als van de gemeente is vertegenwoordigd.

Betrek agrarische ondernemers vaker aan het begin van ontwikkelingen die hen raken

Niet het vaststellen van beperkende regels op papier is wat de toekomst nodig heeft, maar een gemeente die denkt in kansen en in maatwerk. Het “Ja, mits” principe. Waar nodig zoeken relevante partijen in de gemeente elkaar actief op om te informeren en van elkaar te leren. Waar we spanning zien ontstaan, gaan we de dialoog aan. Dit sluit aan bij de visie zoals geformuleerd in het koersdocument “We ondersteunen de agrarische sector door de agrarische ondernemer in dialoog te laten gaan met de omgeving”. Wij staan positief tegenover deze ondersteuning, al dient het aangaan van een dialoog beperkt te worden tot relevante partijen.

Wij hebben voor u geprobeerd een visie neer te leggen die vooral overzichtelijk en begrijpelijk is. Zo hebben wij ervoor gekozen om de visie op te delen in belangrijke thema’s. Op deze manier kunt u de thema’s erbij pakken die er op dat moment toe doen en komt u direct tot de juiste informatie. Wij zijn te allen tijde bereid om met u in gesprek te gaan en kijken er naar uit om samen uitvoering te geven aan plannen die aansluiten bij onze gezamenlijke visie om een mooi buitengebied te behouden met toekomstperspectief en ruimte voor elkaar.

1. De agrarische sector in Gemert-Bakel en de agrarisch ondernemer in het algemeen

De sector

De (wereld)bevolking groeit, daar is geen ontkomen aan. Tegelijkertijd daalt de beschikbare hoeveelheid landbouwgrond. Gemert-Bakel is een zeer diverse agrarische gemeente waar veel kennis aanwezig is om op een efficiënte, dier- en milieuvriendelijke manier te werken en tegelijkertijd de omgeving te onderhouden en zorg te dragen voor een uitnodigend buitengebied.

De combinatie van een afname van de beschikbare hoeveelheid landbouwgronden met een groei van de (wereld)bevolking en de omschakeling naar kringlooplandbouw, zorgt ervoor dat landbouwgronden nog schaarser en belangrijker worden. Tevens maakt de actuele situatie in Oekraïne duidelijk hoe snel de mondiale voedselzekerheid onder druk kan komen staan. Daarom is het volgens ons verstandig dat de gemeente, in de nog op te stellen omgevingsvisie en -plan, uiterst terughoudend omgaat met het bestemmen van landbouwgronden naar gebruik voor andere doeleinden.

Wees als gemeente uiterst terughoudend met het herbestemmen van landbouwgronden

De rol van de gemeente is bij het bestemmen van (landbouw)gronden heel belangrijk, denk mee in mogelijkheden die realistisch zijn naar het huidige tijdsbeeld en die meebewegen in de veranderende trends en gebeurtenissen. Denk hierbij aan de opmars van multifunctionele landbouw, schaalvergroting, ontwikkelingen van groen en ecologische verbindingzones en de weerslag van het klimaat op de beschikbaarheid van water voor de land- en tuinbouw. Door realistisch mee te denken in mogelijkheden blijft er perspectief voor ondernemers en ga je verloedering tegen in ons prachtige buitengebied.

In Gemert-Bakel zien we van oudsher een sterke veehouderijsector. De grootste sectoren zijn de melkvee- en varkenshouderij. Daarnaast spelen akkerbouw en vollegrondstuinbouw, denk aan aardappelen, asperges en aardbeien, een belangrijke rol. De agrarische sector kent een diversiteit aan verschijningsvormen in de zeven dorpen. De agrarische sector in Gemert-Bakel beschikt over de daadkracht en flexibiliteit om met veranderingen om te gaan. Dit hebben ze in het verleden al meermalen laten zien en we zien het tot op heden nog steeds gebeuren. Denk bijvoorbeeld aan de uitvoering van het Integraal Gebiedsprogramma Bakel-Milheeze en bedrijfsverplaatsingen van agrariërs die ruimte hebben gemaakt voor de ontwikkeling van andere functies zoals wonen.

De ondernemer

Het is lastig om een grote diverse groep van ondernemers te typeren, maar op dit moment zien we grofweg drie verschillende typen boeren die allen bestaansrecht (horen te) hebben en perspectief willen.

De ontwikkelende boer

De Nederlandse landbouw is toonaangevend in de wereld wat betreft duurzaamheid en voedselveiligheid. Nederlandse boeren staan bekend als gepassioneerde, harde werkers, maar ook als goede ondernemers met een groot innovatief vermogen. Deze boer laat het bedrijf voldoen aan productiewensen van afnemers en de maatschappij binnen de financiële mogelijkheden die men heeft en met behoud van goed rendement. Voornoemde wensen kunnen tevens leiden tot een intensievere bedrijfsvoering, welke door innovatieve toepassingen zonder nadelige neveneffecten toegepast kan worden. Het bedrijf heeft een positieve invloed op lokale economie en werkgelegenheid. Deze boer heeft behoefte aan een flexibel en individueel passend vergunningsstelsel.

De verbredende boer

Boeren produceren meer dan alleen bloemen, planten en gezond, lekker voedsel. Veel boeren bieden bijvoorbeeld ook recreatie, toerisme, zorg voor jong en oud, huisverkoop en energielevering. Deze verbreding in de landbouw is van groot maatschappelijk belang. Deze zorgt voor vitale bedrijven, een leefbaar platteland en een rijke samenleving. In de gemeente Gemert-Bakel vinden we allerlei initiatieven op het gebied van multifunctionele landbouw. Wij vinden dat we samen kansen moeten pakken. Om economisch duurzaam te zijn, is er vaak meer ruimte nodig voor deze bedrijven. De provincie geeft deze ruimte, we vragen gemeente Gemert-Bakel om dat ook te doen. Zeker in deze tijd, waarin veel boeren overwegen hun agrarische activiteiten te verbreden en zo hun bedrijfsvoering te versterken.

Om economisch duurzaam te zijn, is er vaak meer ruimte nodig voor deze bedrijven.

Maatwerk, overleg en mogelijkheden tot een vlotte vergunningverlening zijn van zeer groot belang. Zo zou er bijvoorbeeld niet stringent vastgehouden moeten worden aan een maximaal oppervlakte, zodat functieverandering van bestaande bebouwing eenvoudiger te realiseren is. We hopen dat de benodigde cultuuromslag op een juiste manier gemaakt zal worden, zodat het uitgangspunt wordt: we kijken samen naar de mogelijkheden. Dit ‘kijken’ kan ook vaker letterlijk worden toegepast: ga als gemeente proactief op bezoek bij een initiatiefnemer en beoordeel niet alles van achter het bureau. Deze boer wil het ondernemerschap en de kwaliteiten aanwenden om een activiteit naast of ter vervanging van zijn huidige activiteit te ontwikkelen. Deze boer heeft ruimte nodig om plannen van idee naar uitvoering te krijgen door voldoende ontwikkelruimte en vereenvoudiging/verkorting van vergunningsprocedures. Deze boer heeft een goed passend, flexibel ruimtelijk beleid nodig om zowel financieel als ruimtelijk op een acceptabele manier het ondernemerschap verder en/of anders te kunnen ontplooiën. Bij deze typen bedrijven kunnen de activiteiten regelmatig veranderen omdat de markt daarom vraagt. Een opname van “multifunctioneel agrarisch bedrijf” als paraplubestemming in de omgevingsvisie raden wij aan.

De stoppende boer

Vergrijzing en het ontbreken van een opvolger, te weinig financieel rendement en beperkingen door omgevingsfactoren en/of regelgeving zijn de belangrijkste oorzaken van de vele stoppers. De provincie Noord-Brabant verwacht in de komende 20 jaar een afname van 40 à 50% van het aantal agrarische bedrijven. Wanneer een agrarisch bedrijf beëindigd wordt en er geen ander agrarisch bedrijf zich vestigt op deze locatie, ontstaat Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB).

In VAB ontstaat de kans op leegstand, verloedering en criminele activiteiten. Deze locaties hebben de grootste kans op verpaupering als er geen goede alternatieve mogelijkheden ontwikkeld kunnen worden. Voor deze boer is een goed passend en flexibel ruimtelijk beleid (VAB) noodzakelijk om zowel financieel als emotioneel op een acceptabele manier zijn (agrarisch) ondernemerschap te beëindigen.

Gebiedsindeling

De bovenstaande toelichting onderschrijft dat de diversiteit aan agrarische ondernemers groot is. Deze ondernemers zijn niet simpelweg in te delen in groepen of gebieden met eenzelfde bedrijfsstrategie of behoeften. Daarom is het van essentieel belang om hiermee rekening te houden bij de gebiedsgerichte uitwerking. Mocht het buitengebied worden ingedeeld in verschillende gebieden, staan wij hier positief tegenover indien dit gebruikt wordt om in bepaalde gebieden in positieve zin af te wijken van geldende regels. Zodat het ondernemers meer mogelijkheden biedt om middels een kortere procedure hun bedrijf te ontwikkelen. Op deze manier worden passende ontwikkelingen in een gebied actief ondersteund. Wij zijn echter wel tegenstander van het opdelen van het buitengebied in diverse gebieden met daaraan verbonden (sterk uiteenlopende) visies en beperkende regels per gebied. De gebiedsindeling zoals opgenomen in het ontwerp bestemmingsplan Proeftuin Elsendorp is volgens ons een voorbeeld hoe het niet moet. Daar wordt immers een buitengebied van circa 17 km² opgedeeld in maar liefst zeven verschillende deelgebieden. Dit staat ontwikkelingen in zijn algemeenheid in de weg.

Samenvattend, is en blijft de agrarische sector in Gemert-Bakel sterk in ontwikkeling, waarbij agrarische bedrijven zich op diverse manieren ontwikkelen. Om deze bedrijven en ondernemers perspectief te blijven bieden is het essentieel om flexibel om te gaan met onder andere ruimtelijk beleid, vergunningverlening en gebiedsindelingen. Een flexibel en goed passend beleid draagt bij aan de ontwikkelmogelijkheden van agrariërs en heeft daarmee een positief effect op ons buitengebied.

2. Veehouderij

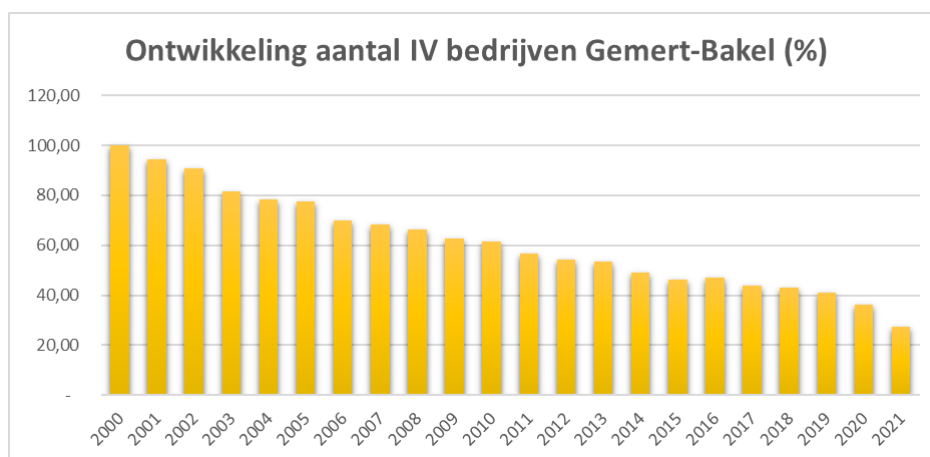
We streven naar minder geur, fijnstof, stikstof, ammoniak, ziektekiemen, uitspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen ten behoeve van landschapsontwikkeling en gezondheid.

Ontwikkelingen tot op heden en in de nabije toekomst (bron cijfers: CBS)

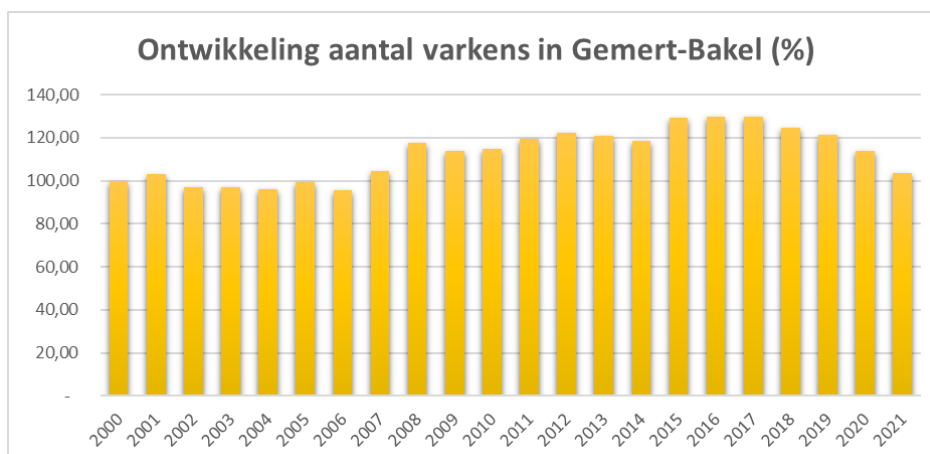
Door veranderende wet- en regelgeving en marktomstandigheden is het aantal veehouderijbedrijven de laatste decennia in onze gemeente sterk afgenomen. Tevens is het aantal aanwezige landbouwhuisdieren in onze gemeente, met name in de afgelopen jaren, gedaald. Daarmee is automatisch de uitstoot van de veehouderij afgenomen. Dit is ook te lezen in het rapport 'Omgevingsvisie deel II – Bouwstenen Samen slim de toekomst in!' (hierna: de bouwstenen): "De gegevens fijnstof en geuremissie laten een stabiele daling van de uitstoot van de agrarische sector zien".

De uitstoot van fijnstof en geuremissie van de agrarische sector laat een stabiele daling zien

De afname van het aantal veehouderijbedrijven is het meest zichtbaar in de intensieve veehouderij (IV), zie de grafiek hieronder. In 2021 is met het acute verbod op de nertsenhouderij deze sector volledig verdwenen.

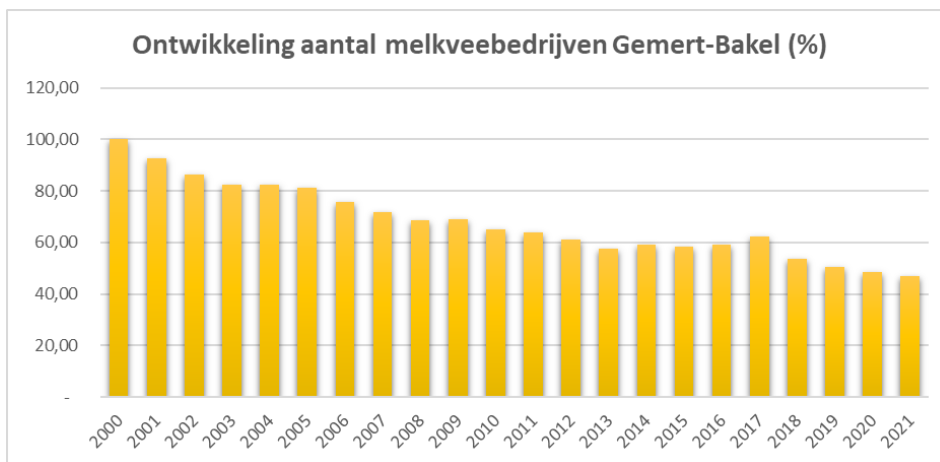
Het aantal bedrijven met varkens is sinds 2000 flink afgenomen, het aantal varkens per bedrijf is gemiddeld toegenomen door specialisatie en schaalvergroting.

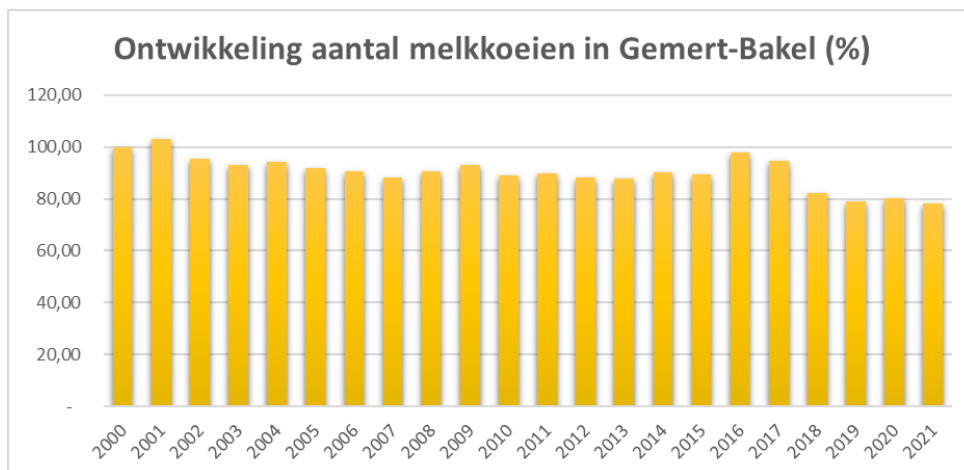
In de periode van 2000 tot en met 2017 nam ook het totale aantal varkens in onze gemeente toe. Na 2017 is het aantal varkens gedaald. In 2021 was het aantal varkens in onze gemeente vergelijkbaar met het aantal begin van deze eeuw.

De afname in 2021 is onder andere het gevolg van de subsidieregeling sanering varkenshouderij (Srv), waarbij er een groot aantal varkensbedrijven zijn gesaneerd. Rond de dorpskernen zijn er daardoor verschillende varkenshouderijen verdwenen. De verwachting is dat het aantal varkens en het aantal varkensbedrijven in de komende jaren verder zal afnemen, onder andere door de autonome afname van bedrijven, opkoopregelingen vanuit de overheid en doordat er beperkingen door omgevingsfactoren en/of regelgeving zijn. Dit geldt ook voor andere dierlijke sectoren.

Ook het aantal melkveebedrijven is sinds 2000 flink gedaald. Evenals in de intensieve veehouderij is de gemiddelde bedrijfsgrootte van de melkveebedrijven toegenomen.

Het totaal aantal melk- en kalfkoeien in onze gemeente laat sinds 2000 al een dalende trend zien, we verwachten dat deze trend verder doorzet.

Door stoppende melkveebedrijven ontstaat er een ander gebruik van landbouwgrond. De tuin- en akkerbouw speelt hierop in, maar ook door nieuwe spelers op de grondmarkt, zoals partijen die investeren in duurzame energie. Er ligt goede tuinbouwgrond in de regio. Dit biedt mogelijkheden voor de veehouderij en de akker- en tuinbouw om mineralenkringlopen tussen bedrijven verder te sluiten.

Bedrijven van de toekomst zullen zich verder specialiseren. Er staat een nieuwe generatie ondernemers op, die contact blijft zoeken met de samenleving. Door specialisatie en schaalvergroting verschuiven de werkzaamheden van agrarische ondernemers steeds meer van vakmanschap naar ondernemerschap. Dit vraagt om andere capaciteiten.

Ontwikkelingsruimte

De tolerantie naar veehouderijbedrijven toe is echter bij een kleine groep mensen de laatste decennia sterk afgenomen. De (fysieke) afstand vanuit onze verschillende dorpskernen tot agrarische bedrijven neemt af. De agrarische bedrijven verplaatsen zich niet, de dorpskernen komen door de begrijpelijke vraag naar meer woningen en leefruimte dichterbij. Dit hoeft in beginsel geen enkele belemmering te zijn, ook niet voor de ontwikkelingsruimte van veehouderijen. Agrarische ondernemers hebben de ambitie om emissies naar de omgeving tot het minimum te beperken. Ondernemers investeren hierin met bestaande en innovatieve technieken. Bedrijven hebben voldoende ontwikkelruimte nodig om ook in de toekomst te kunnen blijven voldoen aan de strenge eisen vanuit de markt en de overheid en te investeren in nieuwe technieken. Wij vragen de gemeente om medewerking te verlenen zodat deze bedrijven kunnen ontwikkelen waardoor de bedrijven levensvatbaar blijven en zich onveranderd in kunnen blijven zetten voor het produceren van gezond en veilig voedsel van topkwaliteit.

Ontwikkelingsruimte ten behoeve van dierenwelzijn moet te allen tijde geboden worden

Uitbereiding van stallen wil niet altijd zeggen dat er meer dieren gehouden worden. We zien dat de markt in toenemende mate vraagt om concepten die zich richten op een beter dierenwelzijn. Dit betekent dat uitbreiding nodig kan zijn om de dieren extra ruimte geven ten behoeve van dierenwelzijn. Ontwikkelingsruimte ten behoeve van dierenwelzijn moet te allen tijde geboden worden. We vragen de gemeente om voldoende ruimte en medewerking te geven om innovatieve stalsystemen te implementeren.

Ambities

Boeren en tuinders werken vanuit zorg voor de omgeving aan een verdere reductie van emissies, zoals geur, ammoniak en fijnstof. Wij constateren dat er een eenzijdige focus is ontstaan op de reductie van stikstof middels vloersystemen en luchtwassers. Via een integrale aanpak liggen er enorme kansen om oplossingen te bieden voor meerdere vraagstukken. Denk naast emissiereductie aan het opwekken van duurzame energie, vervangen van kunstmest en het verbeteren van het organische stofgehalte in de bodem. In onze omgeving zijn al goede voorbeelden van ondernemers die via monovergisting en verwerking van mest hier stappen in zetten.

Hiermee werken we toe naar een bio-based agro-economie. Met slimme mestverwaarding, gebruik van kunstmestvervangers, duurzame energie en het verwaarden van (landbouw)reststromen.

Indien (fysieke) aanpassingen in de bedrijfsvoering nodig zijn om deze reducties te realiseren en/of bijdragen aan een bio-based agro-economie, vragen wij de gemeente om een positieve grondhouding wat betreft dergelijke bedrijfsontwikkelingen. Hiermee kan de veehouderij oplossingen bieden voor maatschappelijke vraagstukken.

Samenvattend, zien we de ontwikkeling van een afnemend aantal veehouderijbedrijven en een afname van het totale aantal stuks vee verder doorzetten. De veehouderijen die overblijven gaan zich nog verder ontwikkelen op het gebied van emissiereductie, dierenwelzijn en innovaties. We vragen de gemeente om een positieve grondhouding aan te nemen wat betreft deze ontwikkelingen, hiermee behouden deze bedrijven toekomstperspectief om gezond en veilig voedsel te blijven produceren.

3. Multifunctionele landbouw

De visie van de gemeente is om een leefbaar buitengebied te behouden. Een goede connectie te creëren en te behouden tussen boer en burger; dorpskern en buitengebied. Daarnaast is schaalvergroting niet altijd wenselijk en is verbreding juist toe te juichen. Wij onderschrijven het volgende dat in de bouwstenen is opgenomen: “Andere vormen van ondernemerschap stimuleren in het buitengebied is nodig om de economische vitaliteit van het gebied te behouden”. Dat geldt ook voor: “De inpassing van andere initiatieven, alternatieve economische dragers, mag de landbouw niet in de weg staan”.

Slechts een klein percentage, maar steeds meer agrarisch ondernemers zoeken op dit moment naar mogelijkheden voor een multifunctionele bedrijfstak. De rust, ruimte en het uitnodigende karakter van het agrarisch buitengebied bieden daar volop mogelijkheden voor. Hier liggen kansen voor zowel de gemeente als de agrarisch ondernemer. De wensen en ambities van de ondernemer en eventuele opvolgers en de locatie zijn vaak bepalend welke richting gekozen wordt.

Multifunctionele landbouw (MFL) is moeilijk in één vorm te gieten. Bij multifunctionele (verbrede) landbouw kun je denken aan: zorg, huisverkoop, recreatie, toerisme e.d. Bij de ene vorm is het terecht en denkbaar dat er in maximale oppervlakte wordt gedacht terwijl er bij een andere vorm misschien wel buiten het maximale bouwblok gedacht dient te worden. De ene locatie leent zich perfect voor bijvoorbeeld een agrarisch kinderdagverblijf terwijl op een andere locatie het heel goed voorstelbaar is dat er een boerderijcamping of boerderijwinkel ontstaat. Soms kan het zelfs een fantastische kans zijn om een combinatie van meerdere vormen van MFL toe te staan.

Wij raden aan om in de omgevingswet een paraplubestemming MFL op te nemen

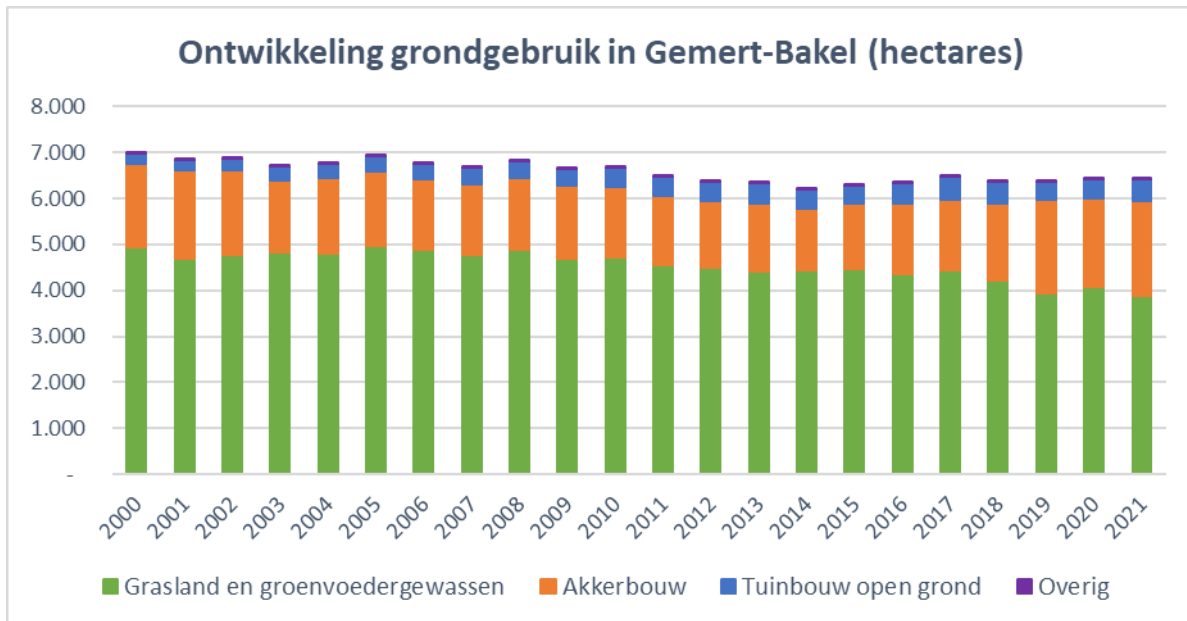
Om een goed multifunctioneel landbouwbeleid te voeren raden wij aan om in de omgevingswet een paraplubestemming MFL op te nemen zodat er in hoge mate gebruik gemaakt kan worden van maatwerk. In de paraplubestemming zou het volgende kunnen staan:

- Houd niet altijd vast aan een maximaal oppervlakte, zodat functieverandering van bestaande bebouwing eenvoudiger te realiseren is. Bepaalde ontwikkelingen hebben een zekere maat en schaal nodig, om levensvatbaar te kunnen zijn. Geef deze bedrijven een multifunctionele bestemming waar ze gemakkelijk nieuwe activiteiten onder kunnen hangen, zonder dat deze multifunctionele bestemming een belemmering is voor de ontwikkeling van reeds bestaande activiteiten.
- Breng als gemeente standaard bij elke aanvraag voor een vorm van MFL een bezoek aan de locatie. Op die manier ziet men de situatie zoals die is en welke kansen en mogelijkheden de locatie heeft.
- Houd rekening met het feit dat elke vorm van MFL een goed verdienmodel nastreeft, dit is alleen mogelijk met de juiste randvoorwaarden.

Samenvattend, zal deze paraplubestemming helpen bij het verwezenlijken van de visie zoals deze ook het koersdocument is geformuleerd: “We maken bredere verdienmodellen voor agrarische bedrijven mogelijk”. Tot slot willen wij u meegeven dat beslissingen die vandaag gemaakt worden morgen misschien alweer achterhaald zijn. We weten niet hoe onze gemeente er over tien jaar uit ziet en welke kansen en behoeften er dan zijn. Het is in ieders belang dat regelgeving op hoofdlijnen gebeurt en niet op detailniveau.

4. Vollegrondstuinbouw, glastuinbouw, grondgebruik en teeltondersteunende voorzieningen

Het buitengebied van Gemert-Bakel is volop in beweging. Veehouderijen zijn al gestopt of stoppen op korte termijn met daarbij een veranderend grondgebruik. Voorheen veelal gericht op de productie van voedergewassen voor de dierlijke sectoren, nu steeds vaker als voedselproductie voor menselijke consumptie. In onderstaande grafiek (bron: CBS) is duidelijk zichtbaar dat de cultuurgronden in onze gemeente steeds meer worden aangewend voor de teelt van akkerbouw- en tuinbouwgewassen.

Ook worden we geconfronteerd met een veranderend consumentenpatroon van dierlijk naar plantaardige voedsel. Consumenten eisen een steeds hogere kwaliteit van producten, terwijl telen in de open lucht steeds uitdagender wordt door: strenge milieueisen, bodemvruchtbaarheid en steeds extremere weersomstandigheden. Een opgave maar ook een uitgesproken kans voor de agrarische sector in Gemert-Bakel met activiteiten in de akkerbouw, boom- en sierteelt, fruitteelt, glastuinbouw, zachtfruit- en groenteteelt.

TOV

Een duurzame reactie op voornoemde uitdagingen is het vaker inzetten van teeltondersteunende voorzieningen (TOV) in de buitenteelt. In een beschermde omgeving zijn de gevolgen van weersomstandigheden voor de teelt beter onder controle te houden, kan plantgezondheid optimaler gestuurd worden en een verbetering van arbeidsomstandigheden. De agrarische sector heeft hiervoor wel de ruimte nodig; zowel fysieke ruimte als ruimte in beleid en regelgeving: ontwikkelingsruimte dus.

De gemeente kan een belangrijke bijdrage leveren aan de bescherming van gewassen door mogelijkheden te scheppen voor de aanleg van TOV, zoals kassen en tunnels. Deze voorzieningen leveren naast bescherming tegen weersomstandigheden een belangrijke bijdrage aan bescherming tegen ziekten en plagen en een vermindering van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

De gemeente dient mogelijkheden te scheppen voor de aanleg van TOV

Voor seizoensgebonden teeltondersteunende voorzieningen van plantaardige producten is een soepel beleid nodig. Restricties op TOV wat betreft hoogte, tijdelijkheid en opbouw van (een deel van) het bouwwerk, oppervlakte en aansluiting bij het bouwblok zijn hierbij aandachtspunten met daarbij de mogelijkheid om op afstand van het eigen bouwblok TOV toe te passen. Daarnaast is het van belang om ruimte te bieden voor nieuwe ontwikkelingen, we kennen immers nog niet de TOV van morgen.

Laat de gemeente Gemert-Bakel ruimte bieden aan innovatie op het platteland zodat kansen in nieuwe teelten en/of klimaatbestendige gewassen benut kunnen worden als ook automatisering, robotisering en precisielandbouw.

Archeologie

Maar alleen ondersteuning bieden aan de teelt is niet voldoende om het veranderend grondgebruik en de vraag naar kwaliteit, strengere eisen, extreme weersomstandigheden en bodemvruchtbaarheid het hoofd te bieden. Deze uitdagingen vragen ook een ander beheer van de bodem. Beworteling, actief bodemleven, vochthoudend vermogen en beregenen zijn hierbij criteria.

Om deze criteria optimaal in te zetten, lopen agrarische ondernemers vaak tegen de beperkingen aan die het huidige archeologiebeleid met zich meebrengt. Een voorbeeld hiervan treedt op bij de aanleg van peilgestuurde drainage of sub-irrigatie. De aanleg hiervan draagt bij aan het duurzamer telen van gewassen en sluit daarnaast naadloos aan op de in het koersdocument opgenomen visie voor een robuust watersysteem en klimaatadaptatie. Maar op het moment dat het gebied archeologisch waardevol wordt gezien, moet een ondernemer substantiële kosten maken voor archeologisch onderzoek en heeft dit onderzoek bovendien een lange doorlooptijd. Dat is vaak onevenredig, ook in het licht van het belang van de klimaatadaptatie, waaraan de werking van peilgestuurde drainage en sub-irrigatie zeker kan bijdragen.

Stel archeologisch onderzoek enkel verplicht in gebieden volgens Europees beleid

Wij zijn in beginsel niet tegen een archeologisch onderzoek in gebieden waarbij de trefkans reëel is. Maar op dit moment zijn veel gronden door de gemeente als archeologisch waardevol aangemerkt, terwijl deze gronden vaak al eerder dieper dan 40 centimeter “geroerd” zijn (teelten, werkzaamheden, ruilverkaveling) en archeologische resten op bewerkningsniveau van deze gronden vaak niet meer vindbaar zijn. Daarom vinden wij dat archeologisch onderzoek enkel verplicht moet worden gesteld bij werkzaamheden in de gebieden, die archeologisch gezien, volgens Europees beleid (Verdrag van Malta) van belang zijn. Gemert-Bakel heeft veel gronden aangemerkt als archeologisch waardevol.

Samenvattend, is het scheppen van ruimte voor TOV en het schrappen van gebieden welke onterecht zijn aangemerkt als archeologisch waardevol zijn essentieel om aan te sluiten bij de visie welke ook in het koersdocument is geformuleerd: “We werken samen aan een gezonde bodem, verbetering van de water- en lucht kwaliteit en een grotere biodiversiteit.”

5. Arbeid en goed werkgeverschap

De agrarische sector blijft innoveren met daarbij de behoefte aan goed en voldoende gekwalificeerd personeel. Het vinden van goed personeel is de eerste stap, maar het behouden van deze mensen is minstens zo belangrijk. Dit vereist inzet op een prettige en langdurige arbeidsrelatie waarbij werken en leren in de agrarische sector, in samenwerking met onderwijs, onderdeel is. Dit hoort bij goed werkgeverschap.

Daarnaast is er in de plantaardige sector, fruitteelt, (glas)tuinbouw en akkerbouw, steeds meer behoefte aan arbeid gedurende korte periodes. Dit wordt veelal ingevuld met buitenlandse arbeidskrachten. Dit betekent dat er ook mogelijkheden moeten zijn om deze mensen op een goede manier te kunnen huisvesten. Het bieden van kwalitatief goede huisvesting op het eigen bedrijf is ook onderdeel van goed werkgeverschap.

Wij vragen de gemeente om het AKF-keurmerk te accepteren

Hierbij staat kwaliteit van huisvesting hoog in het vaandel. Specifiek voor de huisvesting van seizoenarbeiders op de bedrijfslocatie is het erkend keurmerk Agrarisch Keurmerk Flexwonen (AKF) ontwikkeld. Wij vragen de gemeente om dit keurmerk te accepteren en mogelijkheden voor huisvesting bij het bedrijf te vergroten, waarbij voldoende bouwoppervlak weer een belangrijke factor kan zijn. We raden de gemeente aan dit te faciliteren in haar beleid. Wij vinden daarnaast dat het platteland niet ingezet dient te worden voor de huisvesting van personeel van de niet-agrarische sector.

Arbeidsvoorziening agrarische sector Gemert-Bakel

De agrarische sector is een intensieve sector qua arbeidsbehoefte. We geven hier invulling aan door lokaal en in het buitenland mensen te werven. De groep lokale mensen bestaat uit mannen en vrouwen met veelal een fulltime contract of een parttime contract. Verder zijn er ook veel scholieren werkzaam in de weekenden en vakanties.

De groep buitenlandse werknemers bestaat tegenwoordig uit diverse nationaliteiten. Waren het eerst vooral Poolse mensen, nu zijn dit mensen uit het hele voormalige Oostblok en soms zelfs uit Zuid-Europa. Bij de buitenlandse werknemers zien we een onderverdeling in twee groepen. Enerzijds de werknemers met een fulltime contract; deze trachten veelal zelf huisvesting te vinden door een huis te kopen of te huren. Anderzijds de werknemers die hier tijdelijk aanwezig zijn, variërend van een maand tot bijna een heel jaar met tussentijdse vakantieperiodes. Deze laatste groep is veruit de grootste groep, dit zijn degene die op huisvesting van de werkgever c.q. uitzendbureau aangewezen zijn. Hier lopen de belangen wat betreft huisvesting uit elkaar.

Geef de agrarisch ondernemer ruimte voor huisvesting van personeel op eigen locatie

De kleinere agrarische ondernemer wil vaak graag huisvesting op de eigen bedrijfslocatie, denk hierbij aan vollegrondtuinbouw, veeteeltbedrijven, champignonkwekerijen en glastuinbouw. Het voordeel is dat er beter toezicht en binding met de mensen is. Nadeel is dat de regiogemeenten

gekozen hebben voor SNF-certificering in plaats van de AKF-certificering wat huisvesting op de eigen locatie lastig maakt.

De grotere uitzendbureaus huren vaak panden her en der, huren (gedeeltes van) campings of zetten zelf een huisvestingslocatie op. Nadeel hiervan is dat er vaak minder toezicht op de mensen is en men streeft naar een hoge continue bezettingsgraad om de kosten beheersbaar te houden. Een groot gedeelte van deze werknemers is vaak werkzaam buiten de agrarische sector.

Samenvattend, vanuit agrarisch perspectief is het belangrijk dat de gemeente ruimte geeft aan de welwillende ondernemer die huisvesting aan eigen werknemers wil bieden op de eigen locatie. Dit geeft zowel de gemeente als de sector een beter imago. Door dit ook actief in beleid te faciliteren maakt dit ook dat de ondernemer kan investeren in kwalitatief goede huisvesting. Wij zijn om die reden geen voorstander van tijdelijke vergunningen.

6. Water, bodem en landschap

Wij onderschrijven de visie uit het koersdocument “We werken samen aan een gezonde bodem, verbetering van de water- en luchtkwaliteit en een grotere biodiversiteit.” Deze visie kent veel overeenkomsten met de toekomstvisie voor de natuur, hetgeen laat zien dat de agrarische sector en de natuur naast elkaar staan en niet tegenover elkaar. Voor de vraag hoe invulling te geven aan deze visie is het volgens ons essentieel om rekening te houden met onderstaande punten. Hierbij geldt in zijn algemeenheid ook het volgende: wees terughoudend in het afbakenen van de ruimte die wordt gegeven aan nieuwe (technologische) ontwikkelingen. We kunnen immers niet voorzien welke ontwikkelingen er in de komende jaren op ons afkomen, welke een bijdragen kunnen leveren aan voornoemde visie.

Water

Water is voor boeren en tuinders essentieel, voldoende en niet te veel. In eerste instantie produceren boeren en tuinders ons voedsel, maar daarnaast zijn zij mede verantwoordelijk om het grond- en oppervlaktewater schoon te houden. Voor henzelf, de natuur en het drinkwater. We maken ons sterk voor voldoende water in de land- en tuinbouw. De verwachte klimaatsveranderingen geven in toenemende mate een extra dimensie aan het waterbeheer. Door extremere weerpatronen neemt de behoefte aan bescherming tegen zowel hoog water als droogte toe. Daarnaast wordt meer ruimte gezocht voor het watersysteem, bijvoorbeeld door te bezien of agrariërs waterberging in het landelijk gebied kunnen creëren door landbouwgronden te laten vernatten, uit productie te nemen of om te vormen in waterbergingsgebieden. Essentieel in het onderzoeken van deze mogelijkheid is dat agrariërs op basis van vrijwilligheid hieraan meewerken en daarnaast een goede compensatie ontvangen bij het verlenen van medewerking.

Wij kiezen voor een proactieve en constructieve benadering door de belangen van onze leden mee te nemen in de doelbenadering. Door bij ruimtelijke ontwikkelingen in de planfase met elkaar vroegtijdig in overleg te treden zullen processen voorspoediger verlopen. Dit verwachten wij ook van de gemeente: treedt bij ruimtelijke ontwikkelingen vroegtijdig in overleg met ons en onze leden. Zoals in de inleiding reeds benoemd, zou ook de vorming van een adviesorgaan waarin zowel de agrarische sector als de gemeente is vertegenwoordigd, hieraan bij kunnen dragen.

Treedt bij ruimtelijke ontwikkelingen wederzijds vroegtijdig in overleg met elkaar

Bodem

Een goede bodem is van belang voor de productie van ons voedsel. Alle reden om er verantwoord mee om te gaan en samen werk te maken van een vitale bodem. Goed bodembeheer resulteert in een betere bodemvruchtbaarheid, plantweerbaarheid, plantgezondheid en dus een betere gewasopbrengst en productkwaliteit. Wij zetten in op verbetering van de bodemgesteldheid op de lange termijn. Bijvoorbeeld via individuele begeleiding van adviesdiensten proberen we in het project BodemUp leden te helpen om hun bodemkwaliteit te verbeteren. Daarnaast wordt de agrarische sector met nieuwe Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) vanuit de Europese Unie vanaf 2023 extra gestimuleerd om onder andere de biodiversiteit op de bedrijven en landbouwgronden te versterken. Zie daarnaast thema 3 ‘Grondgebruik en TOV’ voor een nadere toelichting op dit onderwerp.

Klimaat

Ons klimaat verandert. Dit heeft verregaande gevolgen, ook voor de agrarische sector. Als boer en tuinder ervaar je dagelijks de negatieve gevolgen van klimaatveranderingen, toenemende weersextremen, te droge of te natte grond, ziekten en plagen in gewassen zijn daar de gevolgen van. Wij zijn ervan overtuigd dat de land- en tuinbouwsector een wezenlijke bijdrage kan leveren aan de klimaatdoelstellingen van de overheid. De markt en maatschappij vragen meer aandacht voor een klimaatverantwoorde productie. Naast (hoofdzakelijk) voedselproducent verandert de boer in een breder opererende ondernemer door: koolstof op te slaan in gewassen en bodem, het opwekken van duurzame energie (biogas, biomassa, wind en zon) en het leveren van bouwstenen voor de circulaire economie. Overigens draagt het plaatsen van zonnepanelen op landbouwgronden ons inziens in zijn algemeenheid niet positief bij aan de ontwikkeling van het landschap en omgeving. Zeker vanwege het feit dat de hoeveelheid beschikbare landbouwgronden daalt. Wat betreft het maken van afwegingen waar zonnepanelen geplaatst kunnen worden, onderschrijven wij de zonneladder.

Energietransitie

De slogan “Boeren en tuinders hebben een oplossing” in relatie tot de energietransitie is en blijft actueel het komend decennium. Een groot aantal van onze agrarische bedrijven heeft al geïnvesteerd in zonnepanelen op het dak. Vanaf halverwege 2021 zien we de energieprijzen stijgen naar nooit voor mogelijk gehouden niveaus. Dit heeft direct een enorme invloed op de gehele agrarische sector op de korte termijn en zeer zeker ook op de lange termijn.

De energietransitie: Boeren en tuinders kunnen wen willen een oplossing bieden

Als belangrijkste oorzaak van de stijgende energieprijzen zien wij een politieke keuze; Nederland is qua energievoorziening de laatste jaren opgeschoven van onafhankelijk naar afhankelijk. Verder zien we dat verschillende alternatieven, zoals (mono)vergisting, mestverwerking en windmolens, sneuvelen door onwil en vooral gebrek aan kennis van de plannenmakers en betrokken beslissers. Wij vragen ons op dit onderwerp wel eens af: waar is het gezonde boerenverstand gebleven? Wij zien het echter ook als kans voor onze gemeente om op lokaal niveau te laten zien dat men de juiste richting op wil denken en ook handelen. De agrarische ondernemers zullen hier welwillend tegenover staan en onder de juiste voorwaarden ook willen investeren in het opwekken van duurzame energie. Eén van deze voorwaarden is dat de ondernemers aan de voorkant betrokken worden bij de ontwikkeling van dergelijke plannen. Uiteraard dient bij dergelijke investeringen de participatie van omwonenden ook mee worden genomen, draagvlak is essentieel om de energietransitie succesvol te maken.

Leefbaarheid

Het platteland is van oudsher het domein van boeren, tuinders en de bevolking van de dorpen en buurtschappen. Deze partijen waren economisch sterk met elkaar én de agrarische sector verbonden. Dat is de laatste decennia veranderd. We hebben voor een vitaal platteland een gemeenschappelijk belang met veel meer partijen en daar is de verbinding met de maatschappij er één van. Boeren en tuinders hebben daarin een sleutelrol, zij zijn als geen ander in staat om aantrekkelijke beleving te creëren voor de liefhebber (fietser, wandelaar, bewoner) van de groene ruimte. De positieve impact van de agrarische sector op de leefbaarheid van het platteland schuilt in de kracht van de vele functies die boeren en tuinders verenigen in een bedrijf.

Zij zijn namelijk niet alleen aardappelteler, paprikateler of melkveehouder; ze leveren ook energie aan burens, zorg voor gehandicapten, kinderopvang of ouderen uit de directe omgeving. Ze zorgen voor het onderhoud en beheer van het landschap en natuur, waterberging op het land, streekproducten voor de winkel in het dorp, zuivel van de eigen boerderij, bloemen, bomen en bollen voor de tuin en fruit en eieren in een automaat langs de weg. Boeren en tuinders hebben een onmisbare sociale functie voor een vitale samenleving op het platteland, waarbij het platteland niet beperkt is tot alleen het buitengebied. Mede vanwege de voornoemde redenen is een toekomstbestendig buitengebied immers ook een voorwaarde voor een vitaal dorp. In het koersdocument en de bouwstenen wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen de dorpen en het buitengebied, maar ons inziens zijn deze onlosmakelijk met elkaar verbonden. Ontwikkelingen in het buitengebied zullen van invloed zijn op de dorpen en vice versa.

Een voorwaarde voor vitale dorpen is een toekomstbestendig buitengebied

Vrijkomende Agrarische Bedrijfsbebouwing

De komende jaren komen er veel agrarische gebouwen vrij, de zogenaamde VAB's en dat vraagt onze aandacht. Daar waar gevraagd wordt om behoud van de agrarische bestemming, is het uitgangspunt dat dit mogelijk is. Indien nieuwe activiteiten in het buitengebied geen bedreiging vormen voor de gevestigde agrarische bedrijven geeft herbestemming van vrijkomende bebouwing een kans. De herbestemmingen kunnen in beginsel wat ons betreft zowel bedrijfsmatig als particulier (wonen) van aard zijn, al dient er terughoudend omgegaan te worden met nieuwe woonbestemming in de (directe) omgeving van actieve agrarische bedrijven. Op deze manier houden we rekening met de diverse belangen en behoudt het buitengebied haar economische potentie. Laten we de ontwikkeling waarbij nogal wat agrarische bedrijven gaan stoppen, omzetten in een kans. De nieuwe Omgevingswet vraagt om een andere manier van werken: durf los te laten en ga in dialoog met relevante partijen.

Wij zien hier een sterk raakvlak tussen twee visies zoals geformuleerd in het koersdocument, te weten: "We maken bredere verdienmodellen voor agrarische bedrijven mogelijk" en "We ondersteunen de agrarische sector door de agrarische ondernemer in dialoog te laten gaan met de omgeving".

Samenvattend, kan de agrarische sector op veel manieren bijdragen aan het verwezenlijken van de visie "We werken samen aan een gezonde bodem, verbetering van de water- en luchtkwaliteit en een grotere biodiversiteit". Essentieel daarvoor is om bij ruimtelijke ontwikkelingen in de planfase met elkaar vroegtijdig in overleg te treden. Daardoor ontstaat er draagvlak en kunnen onder de juiste voorwaarden plannen verwezenlijkt worden. Daarnaast is een toekomstbestendig buitengebied een voorwaarde om vitale dorpen te creëren, de agrarische sector heeft daarom een sleutelfunctie in het leefbaar houden van de kernen in onze gemeente.

Samenvatting o.b.v. procesvisualisatie omgevingsvisie Gemert-Bakel

KOERSDOCUMENT	BOUWSTENEN MET PIJLERS		OMGEVINGSVISIE ZLTO Gemert-Bakel
SOCIAAL MAATSCHAPPELIJK	VITALE DORPEN	WONEN	Een voorwaarde voor vitale dorpen is een toekomstbestendig buitengebied, deze kun je niet los van elkaar zien
LANDBOUW		VOORZIENINGEN EN LOKALE ECONOMIE	
NATUUR, LANDSCHAP EN GROEN		OPENBARE RUIMTE	
RUIMTE- EN GRONDBELEID	TOEKOMSTBESTENDIG BUITENGEBIED	TRANSITIE BUITENGEBIED	Betrek agrarische ondernemers vaker aan het begin van ontwikkelingen die hen raken, overweeg tevens de vorming van een adviesorgaan
WATER			Nieuwe activiteiten in het buitengebied moeten mogelijk zijn, mits deze geen bedreiging vormen voor de gevestigde agrarische bedrijven
WONEN			Wij onderschrijven wat betreft het waar te plaatsen van zonnepanelen de zonneladder
VERKEER EN VERVOER			Neem in de omgevingsvisie een paraplubestemming MFL op
ENERGIE			Schep meer mogelijkheden voor de aanleg voor TOV
MILIEU		Ontwikkelingsruimte ten behoeve van dierenwelzijn moet te allen tijde geboden worden	
CULTUREEL ERFGOED		WONEN	Wees als gemeente uiterst terughoudend met het herbestemmen van landbouwgronden
LOKALE ECONOMIE			Geef de agrarisch ondernemer ruimte voor huisvesting van personeel op eigen locatie
SPORT EN BEWEGING		NATUUR EN LANDSCHAP	Wij vragen de gemeente om het AKF-keurmerk te accepteren
RECREATIE EN TOERISME			Stel archeologisch onderzoek enkel verplicht in gebieden volgens Europees beleid
			Boeren en tuinders werken vanuit zorg voor de omgeving aan een verdere reductie van emissies, denk hierbij aan geur, ammoniak en fijnstof